

บทสรุปและเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยในเรื่องของการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดโดยการคุมประพฤติ นั้น ได้ผลการศึกษาโดยสรุปว่า

ในบทที่ 1 ได้กล่าวถึงปัญหาเกี่ยวกับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ซึ่งแต่เดิมนั้นการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดเป็นไปในลักษณะของการสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาและก็ปรากฏว่าผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดไม่ครบขั้นตอน กล่าวคือ เมื่อพ้นจากขั้นตอนการบำบัดอาการหรือถอนพิษยาเสพติดแล้วผู้ติดยาเสพติดก็มักจะ ไม่ยอมเข้ารับการบำบัดรักษาต่อในขั้นตอนการฟื้นฟูสมรรถภาพ ทำให้การบำบัดรักษาไม่ได้ผล จึงมีแนวความคิดหรือข้อเสนอแนะให้นำวิธีการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดเข้ามาใช้ในประเทศ ประกอบกับการที่ได้มีการนำวิธีการคุมประพฤติผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ มาใช้ในประเทศไทย และได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ให้ศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติ โดยสั่งให้จำเลยเข้ารับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาลได้ แต่ในการดำเนินการตามบทบัญญัติดังกล่าวก็ยังมีปัญหาข้อขัดข้องหลายประการ ทั้งในแง่ข้อเท็จจริง และข้อกฎหมาย ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาโดยตั้งสมมติฐานว่า มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุมประพฤตินั้น ไม่เอื้ออำนวยต่อการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดตรงตามขั้นตอนและกระบวนการบำบัดรักษาแบบสมบูรณ์และ ไม่มีมาตรการของกฎหมายให้อำนาจพนักงานคุมประพฤติอย่างเพียงพอในการดำเนินการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ซึ่งจากการศึกษาพบว่า เป็นจริงตามสมมติฐาน

ในบทที่ 2 ได้กล่าวถึงประวัติการใช้มาตรการในการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ในอดีต ซึ่งจะพบว่าได้มีการห้ามเสพยาเสพติดมาตั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยกระทำการลงโทษในหลายรูปแบบ เช่น การพาผู้ติดยาเสพติด (ฝิ่น) แห่ประจาน ตระเวนน้ำ ตระเวนบก และส่งไปตระเวนหน้าข้าง และต่อมาก็มีการอนุญาตให้ชาวต่างชาติเสพยาฝิ่นได้ และต่อมาจึงห้ามเสพยาเสพติดให้โทษทุกชนิดโดยประกาศของคณะปฏิวัติในปี พ.ศ. 2501 ส่วนระบบการบำบัดรักษาแบ่งออกเป็น

(1) ระบบการบำบัดรักษาในลักษณะเป็นโทษทางอาญาซึ่งเป็นการดำเนินการที่ผ่านการพิจารณาโดยศาล เช่น การคุมประพฤติ ราชทัณฑ์

(2) ระบบการบำบัดรักษาในลักษณะที่ไม่เป็นโทษทางอาญา ซึ่งดำเนินการโดยเจ้าพนักงานหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหาร โดยไม่ผ่านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรือการพิจารณาโดยศาล เช่น การดำเนินการตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534

ในบทที่ 3 ได้กล่าวถึงความจำเป็นที่รัฐจะต้องบังคับบำบัดรักษา เพราะเหตุที่ว่าหากให้จำเลยเข้ารับการบำบัดรักษาโดยสมัครใจแล้วก็มักจะไม่สมัครใจ หรือรักษาไม่ครบขั้นตอนของการบำบัดรักษาและการบังคับบำบัดรักษานั้นรัฐใช้อำนาจของรัฐผ่านศาล ซึ่งเป็นองค์กรที่เป็นที่ยอมรับและมีความชอบธรรมในการดำเนินการและได้กล่าวถึงมาตรการทางกฎหมายในการบังคับบำบัดรักษาของทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ซึ่งในกฎหมายของประเทศไทยก็ได้ศึกษาในประมวลกฎหมายอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดและสารเสพติด ซึ่งผลจากการศึกษาก็พบว่า ในดำเนินการบำบัดรักษาของเจ้าหน้าที่ในกฎหมายเหล่านี้ เป็นการดำเนินการบังคับบำบัดรักษาโดยเจ้าหน้าที่ทางฝ่ายบริหาร ซึ่งเสี่ยงต่อการที่จะเกิดการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบหรือทุจริตได้โดยง่ายเนื่องจากไม่มีองค์กรอื่นคอยตรวจสอบ ส่วนมาตรการทางกฎหมายในต่างประเทศนั้น ในประเทศสหรัฐอเมริกา เยอรมัน นิวซีแลนด์ได้มีการดำเนินการบังคับบำบัดรักษาโดยผ่านการพิจารณากลับกรองโดยศาล

ในบทที่ 4 ได้กล่าวถึงการบังคับบำบัดผู้ติดยาเสพติดโดยการคุมประพฤติ ซึ่งมีกระบวนการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการบังคับบำบัดรักษาที่สำคัญ 2 ประการคือ งานสืบเสาะและพินิจและงานควบคุมและสอดส่อง ความจำเป็นที่จะต้องมาบังคับในขั้นตอนของงานคุมประพฤติกล่าวคือ การดำเนินงานคุมประพฤติเป็นการดำเนินการตามคำสั่งศาล อีกทั้งการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดก็สอดคล้องกับกระบวนการปฏิบัติงานคุมประพฤติผู้กระทำผิดตามคำสั่งศาล แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมีปัญหาอยู่หลายประการซึ่งสรุปได้ดังนี้ คือ

ปัญหาในประการแรกสรุปได้ว่า มาตรการทางกฎหมายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 (4) ยังบัญญัติไว้ไม่ชัดเจนในเรื่องของการกำหนดระยะเวลา และสถานที่บังคับบำบัด

รักษาผู้ติดยาเสพติด

ซึ่งในกรณีนี้ผู้ทำวิทยานิพนธ์มีความเห็นว่าน่าจะแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56(4) ให้มีความชัดเจนขึ้น ดังนี้คือ "(4) ให้ไปรับการบำบัดรักษาการติดยาเสพติดให้โทษ... ณ สถานพยาบาลหรือศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพแบบบังคับและให้รับการบำบัดรักษาฟื้นฟูขั้นต่ำไม่น้อยกว่า 6 เดือนและไม่เกินกว่า 3 ปี หรือจนกว่าจะครบขั้นตอนของการบำบัดรักษา แต่ต้องไม่เกินกว่า 3 ปี" และ การที่จะปล่อยตัวผู้ถูกบังคับให้เข้ารับการบังคับบำบัดรักษาก่อนครบกำหนดระยะเวลาที่กำหนดในคำพิพากษานั้นให้กระทำได้ แต่จะต้องมีกำหนดมาตรการในกฎหมายซึ่งอาจจะเพิ่มเติมบทบัญญัติใน พระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมความประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522 ให้อำนาจและหน้าที่แก่พนักงานคุมประพฤติ พนักงานเจ้าหน้าที่ทำการบำบัดรักษาผู้ถูกบังคับให้เข้ารับการบำบัดรักษาหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้นร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลได้ส่วนและสั่งปล่อยผู้ถูกบังคับให้เข้ารับการบำบัดรักษาออกจากสถานพยาบาล หรือให้ยุติการบำบัดรักษาหรือฟื้นฟูสมรรถภาพตามความเหมาะสม

ปัญหาในประการที่สอง สรุปได้ว่าเป็นปัญหาในเรื่องการกำหนดโทษ กล่าวคือ ระยะเวลาของการถูกควบคุมเพื่อการบังคับบำบัดรักษานั้นมักจะยาวนานกว่าโทษจำคุกที่จะได้รับ ดังนั้น จำเลยอาจจะพยายามกระทำผิดเงื่อนไขเพื่อขอต้องโทษจำคุกแทน

ซึ่งในปัญหานี้ผู้ทำวิทยานิพนธ์มีข้อเสนอแนะว่า ควรจะมีมาตรการทางกฎหมายกำหนดให้การพิพากษาในคดียาเสพติดนั้น ให้ศาลใช้ดุลพินิจในการขอการกำหนดโทษตามประมวลกฎหมายอาญาไว้ก่อนเพื่อรอดูพฤติกรรมในการแก้ไขฟื้นฟูตนเองของผู้ติดยาเสพติด แล้วจึงกำหนดโทษในภายหลัง

ปัญหาในประการที่ 3 สรุปได้ว่าเป็นปัญหาในการนำตัวผู้ติดยาเสพติดเข้าสถานพยาบาล และการควบคุมตัวในระหว่างการดำเนินการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด เนื่องจากพนักงานคุมประพฤติไม่มีอำนาจในการจับ ควบคุม หรือกักขังผู้ติดยาเสพติดในการดำเนินการบังคับให้เข้ารับการบำบัดรักษา

ซึ่งข้อเสนอแนะในส่วนนี้ก็คือ น่าจะมีการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการคุมประพฤติ ให้ศาลมีอำนาจออกหมายกักขังจำเลยที่เป็นผู้ติดยาเสพติดเพื่อการบังคับบำบัดรักษาได้ในกรณีที่จำเลยต้องขังระหว่างพิจารณา ส่วนจำเลยซึ่งได้รับการปล่อยชั่วคราวก็ให้การอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวนั้นสิ้นสุดลงทันที และในระหว่างการดำเนินการบังคับบำบัดรักษาก็ไม่ควรมีการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว แต่จำเลยก็อาจจะได้รับการปล่อยตัวก่อนกำหนดได้โดยมีเงื่อนไขเพื่อการควบคุมสอดส่อง หรือการคุมความประพฤติหากมีความตั้งใจในการรับการบำบัดรักษาหรือฟื้นฟูสมรรถภาพจนสามารถเลิกเสพยาเสพติดได้ก่อนระยะเวลาที่กำหนดในคำพิพากษา และพร้อมที่จะกลับเข้าสู่สังคมและในขณะเดียวกันก็ต้องมีการบัญญัติกฎหมายให้อำนาจแก่พนักงานคุมประพฤติ หรือเจ้าหน้าที่ ในการควบคุมผู้ติดยาเสพติดในสถานพยาบาล หรือศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ

ส่วนปัญหาในประการที่สี่ สรุปได้ว่าเป็นปัญหาซึ่งพระราชบัญญัติป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. 2533 กำหนดให้มีการบังคับบำบัดรักษาโดยไม่จำเป็นที่จะต้องผ่านขั้นตอนการคุมประพฤติและอาจจะทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติได้

ซึ่งข้อเสนอแนะในส่วนนี้ก็คือ การให้มีการแก้ไขมาตรการทางกฎหมาย ให้ศาลสั่งใช้วิธีการคุมประพฤติ และการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดควบคู่กันไป เพื่อให้มีเจ้าหน้าที่คอยกำกับดูแลจำเลยการปฏิบัติตามคำสั่งศาล

ปัญหาในประการที่ห้า สรุปได้ว่าเป็นปัญหาเกี่ยวเนื่องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งการพิจารณาคดีเกี่ยวกับผู้ติดยาเสพติดนั้นควรจะได้มีการให้สิทธิในการที่จำเลยจะเลือกที่จะให้ดำเนินคดีไปตามกระบวนการปกติเหมือนคดีทั่วไป หรือจะยอมเข้ารับการบำบัดรักษา ซึ่งมีกิจกรรมที่จะต้องดำเนินการอยู่ 2 ประการ คือ การดำเนินคดีโดยเร็วเพื่อผลในการบำบัดรักษา และผู้ที่วินิจฉัยว่าควรจะใช้มาตรการใดกับจำเลยนั้น ควรจะเป็นศาลไม่ใช่คณะกรรมการหรือคณะบุคคลตามกฎหมายต่าง ๆ

ซึ่งข้อเสนอแนะในส่วนนี้ก็คือ การแก้ไขมาตรการทางกฎหมายให้ผู้ติดยาเสพติดมีสิทธิเลือกที่จะเข้ารับการบังคับบำบัดรักษาได้ และให้มีการดำเนินคดีในฐานะความผิดที่เกี่ยวกับการเสพยา

หรือการครอบครองยาเสพติดทุกชนิดเพื่อเสพ โดยเร็ว โดยอาจจะให้ฟ้องคดีด้วยวาจาได้หากจำเลยให้การรับสารภาพ (คล้ายกับการดำเนินคดีซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลแขวง) เพื่อให้จำเลยมาอยู่ในอำนาจการพิจารณาของศาล โดยเร็วที่สุดเพื่อประโยชน์ในการบังคับบำบัดรักษาและในกรณีที่จำเลยเลือกที่จะเข้ารับการบังคับบำบัดรักษา ศาลก็มักจะจำหน่ายคดีชั่วคราวเพื่อให้โอกาสจำเลยกลับตนเป็นพลเมืองดีโดยไม่ต้องใช้การลงโทษจำคุกจำเลย

ปัญหาในประการที่หก ปัญหาในส่วนนี้สรุปได้ว่าในการปฏิบัติตามคำสั่งศาลในการบังคับบำบัดรักษานั้น ปัจจุบันยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายกำหนดอำนาจหน้าที่ของพนักงานคุมประพฤติอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในชั้นการติดตามผลและส่งเคราะห์นั้น ไม่มีกฎหมายใดให้อำนาจไว้

ซึ่งข้อเสนอแนะในส่วนนี้ก็คือ ต้องมีการออกมาตรการทางกฎหมายกำหนดอำนาจหน้าที่ของพนักงานคุมประพฤติในแต่ละขั้นตอนของการบังคับบำบัดรักษาอย่างชัดเจน เช่น

(ก) ในขั้นตอนแรกให้พนักงานคุมประพฤติดำเนินการจำแนกผู้กระทำผิดและการวางแนวทางการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดออกมาอย่างเป็นรูปธรรม และให้รายงานให้ศาลทราบเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น การดำเนินการจำแนกโดยอาศัยตัวชี้วัด (Indicator) เป็นคะแนน และการกำหนดระดับการควบคุมสอดส่องให้สอดคล้องกัน

(ข) ในขั้นตอนการบำบัดอาการและฟื้นฟูสมรรถภาพจะต้องมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของพนักงานคุมประพฤติไว้อย่างชัดเจน เช่น การให้มีอำนาจและหน้าที่ในการสอดส่อง ช่วยเหลือ หรือเข้าร่วมในการดำเนินการบำบัดอาการหรือฟื้นฟูสมรรถภาพ ตามสมควรต่อความเชี่ยวชาญหรือความสามารถเฉพาะด้าน เช่น การให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยา การให้ทำแบบทดสอบ และให้มีอำนาจในการรายงานศาล เพื่อให้มีการปล่อยตัวผู้ติดยาเสพติดก่อนครบกำหนดการบำบัดรักษาได้

(ค) ในขั้นตอนของการติดตามผลและส่งเคราะห์นั้น จะต้องมีการออกมาตรการทางกฎหมายให้อำนาจแก่พนักงานคุมประพฤติในการติดตามประเมินผล และเมื่อพบว่าผู้ติดยาเสพติดมีความจำเป็นต้องได้รับการส่งเคราะห์เพื่อการแก้ไขฟื้นฟู ก็ให้ดำเนินการไปได้ตามความจำเป็นและสมควร เช่น การช่วยเหลือให้มีที่พักอาศัยชั่วคราว การช่วยเหลือให้มีอาชีพ หรือให้ยืมเงินทุนเพื่อประกอบอาชีพ การรักษาพยาบาล ฯลฯ ซึ่งการช่วยเหลือนั้นจะต้องดำเนินการโดยเร็ว ซึ่ง

ในกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองความประพฤติผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทยนั้นมิได้กำหนดให้พนักงานคุมประพฤติมีอำนาจหน้าที่ในการติดตามผลและให้การส่งเสริมเคราะห์ หลังจากการพ้นระยะเวลาการคุ้มครองความประพฤติแล้ว

ข้อเสนอแนะในส่วนนี้ก็คือ การเพิ่มเติมบทบัญญัติใน พ.ร.บ. วิธีดำเนินการคุมประพฤติ ให้พนักงานคุมประพฤติมีอำนาจในการติดตามผลหลังการแก้ไขฟื้นฟู และให้ความช่วยเหลือเท่าที่จำเป็น เช่น การให้คำปรึกษาการให้คำปรึกษาในเรื่องต่างๆ การเตรียมจัดหางานการจัดหาสถานที่พักชั่วคราวสำหรับผู้ที่ยังมีปัญหาเรื่องที่พักอาศัย ฯลฯ

ปัญหาในประการที่เจ็ด สรุปได้ว่าเป็นปัญหาของการขาดมาตรการทางกฎหมายในการจัดตั้งสถานพยาบาลหรือศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพแบบบังคับและกฎระเบียบในการอำนวยความสะดวกบำบัดรักษา นั้น ซึ่งในการดำเนินการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดตามประมวลกฎหมายอาญายังไม่มีมาตรการทางกฎหมายให้ดำเนินการจัดตั้งสถานพยาบาลดังกล่าวโดยเฉพาะ แม้ว่าตามประมวลกฎหมายอาญาจะให้อำนาจศาลให้การกำหนดเงื่อนไขเพื่อการบังคับบำบัดรักษา

ซึ่งข้อเสนอแนะในส่วนนี้ก็คือ การให้มีการออกมาตรการทางกฎหมายในเรื่องการจัดตั้งสถานพยาบาลอย่างชัดเจน กำหนดระเบียบกฎเกณฑ์ในการบังคับบำบัด ตลอดจนการกำหนดให้อำนาจหน้าที่แก่พนักงานคุมประพฤติในการดำเนินการบังคับบำบัดรักษาอย่างชัดเจน

ซึ่งผลจากการศึกษาวิจัยนั้นสรุปได้ความโดยส่วนรวมว่า ในการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดโดยการคุมประพฤตินั้นน่าจะเป็นวิธีการที่มี ประสิทธิภาพและประสิทธิผลมีความชอบธรรมในการปฏิบัติ และสามารถส่งเสริมสนับสนุนการปกครองโดยหลักนิติธรรม (The Rule of Law) แต่ที่จำเป็นที่จะต้องมีการแก้ไขและเพิ่มเติมมาตรการทางกฎหมายบางประการดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ในบทสรุปและข้อเสนอแนะซึ่งถ้าหากมีการบัญญัติกฎหมายที่เหมาะสม และสอดคล้องกับวิถีการปฏิบัติงานแล้ว ก็น่าเชื่อว่าจะทำให้การบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และที่สามารถที่จะแก้ไขให้ผู้ติดยาเสพติดให้กลับตนเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและทำให้บุคคลเหล่านั้นสามารถเลิกเกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้ตลอดไป